

REEKS HANDBOEKEN OVER HOOGBEGAAFDHEID UITGEBREID

Hoogbegaafdheid heeft vele facetten

Een reeks bundels met stevig onderbouwde verhalen over hoogbegaafdheid, gezien vanuit diverse invalshoeken door wetenschappelijke experts, bedoeld om het denken over begaafdheid te stimuleren. Dat was het idee van dr. Eleenoor van Gerven toen ze in 2016 *De Gids* publiceerde. Dit najaar verschijnt deel twee.

TEKST EN FOTOGRAFIE MARTIN VAN ROOIJ

In de wetenschappelijke literatuur over begaafdheid kom je vaak dezelfde namen tegen: auteurs die hun sporen op het gebied van begaafdheid hebben verdiend. Er zijn echter ook uitmuntende wetenschappers met een uitstekende staat van dienst die net wat minder vaak in de publiciteit zijn, hoewel ook zij zinnige dingen zeggen en hun geluid gehoord mag worden. Ook al verkondigen ze misschien een boodschap die niet helemaal strookt met de gangbare opvattingen.

KRITISCHE HOUDING

Wetenschap is gebaat bij tegengeluid. Hoed u dus voor mensen die beweren blauwdrukken te hebben voor de omgang met hoogbegaafden. Hoogbegaafdheid is een onderwerp met vele facetten dat op verschillende manieren kan – of beter: moet – worden

benaderd. Dat, kort door de bocht, is de filosofie achter *De Gids*. Dr. Eleenoor van Gerven: “Er is niet één weg naar Rome. Er zijn vaak meerdere oplossingen mogelijk en ik denk dat leraren prima in staat zijn om op grond van een kritische houding keuzes te maken uit de ideeën die wetenschappers aanreiken. Het is goed om van verschillende denkrichtingen kennis te nemen.”

MEERWAARDE

Bundels zoals *De Gids*, waarin het werk van meerdere auteurs over een bepaald onderwerp zijn verzameld, zijn schaars. Eleenoor: “Het is een hoop georganiseer. Een bijdrage schrijven is behoorlijk wat werk en levert de auteurs niet zoveel op. Bovendien moeten ze het podium delen met collega's. Maar omdat ik ervan overtuigd ben dat zo'n bundel een meerwaarde heeft, ben ik toch gaan proberen of ik een goede ploeg bij elkaar kon krijgen. Dat lukte: ik vond verschillende auteurs, uiteenlopende perspectieven en soms verdiepend. Daardoor werd *De Gids 1.0* een geslaagde uitgave.”

Laat Eleenoor los in een boekenwinkel en ze komt gehied met wat vakliteratuur naar buiten. “Ik kom voor mijn werk geregeld in de Verenigde Staten en koop veel boeken op mijn vakgebied

“Er is niet één weg naar Rome.”

uit Engeland en Amerika. In boekwinkels in Amerika zag ik boekenreeksen die dezelfde titel hebben maar iedere keer een ander thema, of steeds hetzelfde thema maar dan andere auteurs. Zulke reeksen spitten een onderwerp helemaal uit. Wie daarin geïnteresseerd is, wil ze allemaal hebben. Voor liefhebbers zijn het echte collector's items. Ik was meteen gegrepen door dat idee en wilde ook zo'n reeks starten, met als thema hoogbegaafdheid. En dan om de paar jaar een nieuwe uitgave. Is dat zinvol? Ik denk van wel. Als ik terugkijk naar de afgelopen vijf jaar, dan stel ik vast dat er veel nieuwe wetenschappelijke publicaties zijn verschenen en dat bijvoorbeeld de positie van de ouders behoorlijk is veranderd. Het is nu zeven jaar geleden dat *De Gids 1.0* verscheen. Het werd dus hoog tijd voor *De Gids 2.0*."

Het centrale thema van *De Gids 2.0* is opnieuw – uiteraard – hoogbegaafdheid, belicht vanuit verschillende perspectieven. Eleonoor: "Ik houd nauwlettend bij wat er aan vakliteratuur op het gebied van hoogbegaafdheid verschijnt. Ik weet dus welke

onderwerpen aan bod zijn gekomen, maar ook op welk thema een auteur thuis is. Ik heb overigens ook bewust enkele auteurs uitgenodigd die niet werkzaam zijn in het domein van de hoogbegaafdheid. We zetten zogezegd de ramen naar belendende domeinen open, omdat de kennis uit deze domeinen ook in het onderwijs aan begaafde kinderen van pas kan komen."

“We laten kinderen veel vertellen, maar doen er weinig mee.”

VOICING

Zo is in *De Gids 2.0* een hoofdstuk over 'voicing' opgenomen, geschreven door Marianne den Otter. "Voicing gaat over de stem van de ander. Het is een gestructureerde manier om een ander te laten vertellen over zijn behoeften en wat hij daar zelf aan denkt te kunnen bijdragen. Het is een strategie om een gesprek te voeren die veel in het onderwijs gebruikt wordt en heel geschikt is bij het onderwijs aan hoogbegaafden, omdat die vaak veel behoefte hebben aan autonomie. Je kunt voicing trouwens ook inzetten in gesprekken met ouders, maar dit hoofdstuk is vooral bedoeld om te begrijpen hoe je de stem van (hoogbegaafde) leerlingen mee kunt nemen in het onderwijsaanbod en de keuzes die je maakt.

Dr. Eleonoor van Gerven

Eleonoor van Gerven studeerde pedagogiek aan de Katholieke Universiteit Nijmegen (thans Radboud Universiteit). Ze promoveerde met haar proefschrift *Raising the bar: The competencies of specialists in gifted education*.

Eleonoor is auteur van een groot aantal publicaties over het begeleiden van begaafde leerlingen in het primair onderwijs, zoals de reeks *Knapzak Praktijkgidsen*, auteur en redacteur van *De Gids: over begaafdheid in het basisonderwijs* en co-auteur van de boeken *Understanding Twice-Exceptional Learners* en *Hoe dan?! Pakkend onderwijs voor begaafde leerlingen*.

In haar praktijk *Slim! Educatief* leidt zij leraren op om begaafde leerlingen vanuit een inclusieve gedachte passend onderwijs te bieden. Ze was de ontwikkelaar van de post-hbo-registeropleidingen *Specialist Begaafdheid po/vo* en *Specialist Verrijkingsonderwijs*. Samen met Annemieke Weterings ontwikkelde ze de opleiding *Specialist Dubbel-Bijzondere Leerlingen*.

Ze is projectmanager van het *Kenniscentrum Hoogbegaafdheid* verbonden aan het *National Talent Centre of the Netherlands (NTCN)* en vice-president van de *World Council for Gifted and Talented Children*.

In 2014 won Eleonoor van Gerven de Nederlandse Mensa Fonds Award voor haar carrièrelange bijdrage aan het onderwijs aan begaafde leerlingen.

We laten leerlingen best vaak aan het woord, maar we luisteren niet altijd even goed.”

ECHT LUISTEREN

Eleonoor herinnert zich een anekdote van een aantal jaren geleden. “Ik was op een school in gesprek met een leerling en vroeg hem wat hij als eerste zou veranderen als hij directeur zou zijn van die school. Hij zei: ‘Ik zou dát schilderij dáár hangen.’ Ik stelde geen vragen maar verhing het schilderij. Waarom? Waarom niet? Het was een kleine moeite en kennelijk vond hij dat belangrijk. Hij keek me vervolgens met grote ogen aan en zei: ‘Dit is de eerste keer dat iemand echt naar me luistert.’ Kortom: we laten kinderen veel vertellen, maar doen er maar weinig mee.” Later vroeg Eleonoor waarom de jongen dat schilderij zo graag ergens anders zag hangen. “Wat bleek nou? Het ging helemaal niet om dat schilderij. Het was gewoon een test. Toen hij wegging, zei hij: ‘Je mag het schilderij best weer terughangen.’”

“ Bij een jong kind is acht weken stilstand echt heel veel. ”

ONDERPRESTEREN

Dat met name hoogbegaafde meisjes de neiging hebben zich aan te passen en daardoor onderpresteren, is geen nieuws. Iemand die veel over dit onderwerp weet en die een bijdrage levert aan *De Gids 2.0* is Ophélie Desmet. Eleonoor: “Desmet is een Vlaamse wetenschapper die op onderpresteren is gepromoveerd. Ze is werkzaam aan een Amerikaanse universiteit en ik heb haar heel hoog zitten. Ze verstaat de kunst om de dingen heel helder uit te leggen.”

Een andere promovendus die een hoofdstuk voor *De Gids* schrijft, is Sabine Sypré. “Zij promoveert in november op het thema zelfdeterminatietheorie en begaafdheid. Onder zelfdeterminatie verstaan we het vermogen om de verantwoordelijkheid te nemen voor je eigen beslissingen. Ik noem dat altijd: je eigen buschauffeur zijn. Als je daar bedreven in bent, vergroot dat je ontwikkelingspotentieel. Het gaat hierbij om metacognitie: wat maakt dat ik doe wat ik doe? Als je goed naar je eigen gedrag kunt kijken, kun je meer sturing geven aan je leven en aan je ontwikkeling. Het lastige hierbij is dat wij – ouders, leerkrachten, coaches – van

kinderen dingen eisen waarvan ze het nut niet inzien. En zolang het niet strookt met hun eigen doelen, gaan ze het niet doen. Hoe lossen we dat nou op? Hoe krijgen we ze gemotiveerd? Dit hoofdstuk gaat onder meer over motivatie, en motivatie komt in nog twee bijdragen uitgebreid ter sprake: bij Ophélie Desmet en bij Lisette Hornstra, in haar hoofdstuk over de effecten van de plusklas op motivatie. Kortom: motivatie is goed vertegenwoordigd in deze uitgave en wordt vanuit verschillende perspectieven onderzocht.”

DE INVLOED VAN CULTUUR OP ONDERWIJS

In het onderwijs gaat het steeds vaker over kansengelijkheid en inclusie. Inclusie komt aan bod in de bijdrage van Wendy Behrens. “Haar hoofdstuk gaat over cultureel verantwoord onderwijzen. Ze stipt aan dat wat in de ene cultuur heel belangrijk is in de andere cultuur van ondergeschikt belang is. Hoe zit dat dan in een samenleving die steeds diverser wordt? En ziet begaafdheid er in iedere cultuur hetzelfde uit, of zijn er grote verschillen? Vertaald naar de situatie in Nederland: leggen wij witte Nederlanders, kijkend vanuit onze eigen cultuur, niet te veel onze normen op aan het onderwijs? Is onze cultuur daarvoor niet veel te divers geworden?” Ook aan kansengelijkheid in combinatie met hoogbegaafdheid is een hoofdstuk gewijd, geschreven door Linda van den Bergh en Marijke van Vijfeiken.

WACHTEN OP LABEL

Er is steeds meer kennis over begaafdheid, aldus Eleonoor. “De afgelopen vijf jaar hebben veel scholen kennis in huis gehaald over begaafdheid. Mede daardoor is er meer aandacht gekomen voor leerlingen met kenmerken van begaafdheid. Ook zien we dat ouders steeds beter geïnformeerd zijn en vragen stellen. Dat vind ik een positieve ontwikkeling. Als de school niet uit zichzelf met een passend aanbod komt, is de kans reëel dat de ouders er tegenwoordig om vragen.” Toch staan volgens haar niet alle seinen op groen. “Een groeiend aantal onderwijsprofessionals lijkt te denken: als ik weet dat een leerling begaafd is, dan weet ik wat ik doen moet. Met andere woorden: als het label bekend is, is ook de oplossing bekend. Dat is niet zo. Ieder kind is anders en heeft andere behoeften. Soms wordt gewacht met actie te ondernemen totdat duidelijk is welk label op dat kind mag worden geplakt. En het duurt vaak lang voordat we weten hoe het zit, want in het onderwijs moet iedereen er zijn plasje over doen. Het kind ontwikkelt zich niet goed, doe daar wat aan! Bij een jong kind is acht weken stilstand op een schooljaar echt heel veel. Soms vallen kinderen daardoor uit en komen ze thuis te zitten. Dat is echt onwenselijk.”

Ze laat een korte stilte vallen. Dan: “Wat ik wil is dat er een heleboel verschillende oplossingen komen, die naast elkaar mogen bestaan. En dat we zonder oordeel accepteren dat sommige mensen andere keuzes maken.”

Is er een groot verschil tussen de uitgaven van *De Gids* en Amerikaanse handboeken waarop *De Gids* geïnspireerd is? Eleonoor: “Ja, op één punt zeker: de leeftijd van de auteurs. De academische wereld in de VS is sterk vergrijsd. Daar hang je als wetenschapper onder een collega die al doorgebroken is en in de VS kun je, als je eenmaal een aanstelling aan een universiteit hebt, zo lang blijven zitten als je wilt. En dat gebeurt ook. Geen

wetenschapper gaat daar op zijn 65ste met pensioen. En zolang je onder een oudere wetenschapper valt, krijg je amper een podium in de wetenschappelijke wereld, waardoor je niet erg opvalt. Dat doen we hier gelukkig anders en ik vind het leuk om met *De Gids 2.0* jongere wetenschappers de kans te geven hun ideeën uiteen te zetten, en trouwens ook aan wetenschappers die opvattingen aanhangen die niet per se de mijne zijn – zonder dat ik daarmee een waardeoordeel uitspreek. Het is van belang dat je geluiden en tegengeluiden hoort. Dat is de basis onder de academische wereld en ik heb er alle vertrouwen in dat de lezers kunnen beoordelen wat voor hen bruikbaar is en wat niet.”

De Gids 2.0

Na het succes van de eerste gids over begaafdheid in het basisonderwijs, is er nu *De Gids 2.0*. Maar liefst 19 wetenschappelijke experts delen vanuit diverse invalshoeken stevig onderbouwde verhalen over hoogbegaafdheid.

De Gids 2.0 bundelt deze gefundeerde perspectieven die interessant zijn voor leerkrachten, lerarenopleidingen en iedereen die zich in hoogbegaafdheid heeft verdiept en op zoek is naar verdieping en naar de nieuwste inzichten.

Onderwerpen die in het boek worden behandeld zijn onder meer:

- Kansengelijkheid
- Pedagogische sensitiviteit
- Voicing
- Onderpresteren
- Kindertekeningen
- Emotionele en sociale behoeften
- Dubbel bijzondere leerlingen

Hoofdredacteur Eleonoor van Gerven over het boek:

“Er is niet één weg naar Rome. Er zijn vaak meerdere oplossingen mogelijk. Leraren maken op grond van een kritische houding keuzes uit de ideeën die wetenschappers aanreiken.” Die verschillende denkrichtingen vind je in dit boek dat je wil stimuleren om na te denken over begaafdheid.

De eerste Gids over begaafdheid in het basisonderwijs is te bekijken en bestellen op www.leuker.nu/de-gids. Dit boek behandelt andere onderwerpen en blijft verkrijgbaar.

Winactie

De Gids 2.0 verschijnt eind 2023 bij uitgeverij Leuker.nu. Wil je als eerste weten dat het boek er is? Schrijf je dan in voor de nieuwsbrief op www.leuker.nu/#nieuwsbrief en maak kans op een gratis exemplaar van *De Gids*!